

گردشگری روستایی راهبردی برای توسعه پایدار روستایی در بخش خورگام شهرستان رودبار

منوچهر نصیری مقدم^{*۱} صدیقه خوش‌سیما^۲

۱- دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیای انسانی - دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

۲- دانش‌آموخته کارشناس ارشد جغرافیای طبیعی - اقلیم در برنامه‌ریزی محیطی

چکیده

امروزه گردشگری به عنوان یک صنعت بزرگ و یکی از ارکان توسعه پایدار شناخته شده است. این صنعت دارای اشکال متنوعی است که گردشگری روستایی یکی از آنهاست. این نوع از گردشگری باعث پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیطی در روستاها شده و باعث جلب مشارکت جوامع محلی در زمینه‌های فوق می‌گردد. بخش خورگام با مساحت ۲۹۶ کیلومتر مربع در شهرستان رودبار استان گیلان واقع شده است. این بخش دارای دو دهستان، ۳۵ روستای دارای سکنه و ۸ روستای خالی از سکنه و ۸۳۳۶ نفر جمعیت در مناطق روستایی و یک نقطه شهری بنام بره‌سر است. روش تحقیق در این مقاله، از نوع توصیفی - تحلیلی بوده و داده‌های تحقیق از طریق مطالعات میدانی و بررسی منابع موجود استخراج و با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که توجه به گردشگری روستایی و طبیعی در کنار هم می‌تواند توسعه مراکز اقتصادی کوچک و احیای منابع کم‌بازده و تبدیل آن به منابع درآمدی شده و باعث پایداری اقتصادی روستاهای محدوده مورد مطالعه گردد. گردشگری روستایی در بعد اجتماعی نیز با ایجاد اشتغال و جلوگیری از مهاجرت و همچنین شناساندن مراسم و آداب و رسوم محلی به سایر جوامع باعث توسعه پایدار می‌گردد و در نهایت ساکنین روستاها با حفظ و احیای منابع طبیعی و زیست محیطی در جاذبه‌های طبیعی گردشگری اطراف روستای خود، باعث پایداری محیطی به منظور جلب طبیعت‌گردان می‌شوند. بر اساس مطالعات صورت گرفته مشخص گردید که ۸۸/۲ درصد جاذبه‌های گردشگری بخش خورگام در روستاهای آن واقع است. بررسی‌ها نشان داد سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری، از عوامل موثر در موفقیت توسعه اقتصادی در این محدوده می‌باشد. لذا در تحقیق حاضر ضمن بررسی موارد فوق به معرفی جاذبه‌های روستایی بخش خورگام نیز مبادرت گردیده است. بر اساس نتایج این مطالعه مشخص گردید که توسعه گردشگری روستایی در بخش خورگام با توجه به شرایط آب و هوایی، توپوگرافی، فرهنگی و تاریخی نه تنها اقتصادی بوده و موجب بهبود وضعیت اقتصادی منطقه می‌شود بلکه هم‌افزایی معنی‌داری در افزایش بازده بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات دارد.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، روستا، توسعه پایدار، بخش خورگام

* نویسنده رابط: moghadam.604@gmail.com

۱- مقدمه

در اکثر کشورهای در حال توسعه سیاست‌هایی چون، خروج از اقتصاد تک محصولی و متنوع نمودن اقتصاد، جلوگیری از مهاجرت‌های گسترده به شهرها، افزایش کارآمدی و بهره‌وری نیروی انسانی، ایجاد اشتغال و رفع بیکاری، مبارزه با آلودگی بیش از حد محیط زیست به خصوص در مناطق پر جمعیت شهری و حل مسائل زیست محیطی و در نهایت رسیدن به توسعه پایدار در دست مطالعه یا اجرا می‌باشد. ایجاد راه حل‌هایی برای خروج از اقتصاد تک محصولی در این کشورها از اولویت ویژه‌ای برخوردار است. یکی از این روش‌ها، توسعه انواع گردشگری است که راهکاری مناسب برای رسیدن به توسعه پایدار شناخته شده تا از این طریق بتوانند به فرآیند توسعه ملی کشور، سرعت بخشند. در میان انواع مختلف گردشگری، گردشگری روستایی را می‌توان پردرآمدترین و اثرگذارترین نوع گردشگری هر کشور دانست. این نوع از گردشگری باعث ایجاد توسعه پایدار جوامع محلی در نواحی روستایی می‌شود و ابزاری در جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی به شمار می‌آید. ایجاد فرصت‌های شغلی، بهبود گردش مالی، تبادل اطلاعات و تعامل فرهنگ‌ها از جمله مزایای صنعت گردشگری است.

از جمله ویژگی‌های بارز روستا، قرارگیری مسکن آن در دل طبیعت است. گردشگری روستایی به عنوان یک فعالیت تفریحی، اجتماعی، در نیمه‌ی دوم قرن هجدهم در انگلستان و اروپا ظاهر شد. قبل آن هم مناطق روستایی مورد استفاده فعالیت‌های تفریحی قرار گرفته بودند؛ اما شرکت در این فعالیت‌های تفریحی محدود به اقشار برتر جامعه بوده است. در قرن نوزدهم و بیستم به دلیل توسعه حمل و نقل و سهولت جابه‌جایی راهیابی به مناطق روستایی آسان شد. رشد سریع تقاضا برای گردشگری روستایی از سال ۱۹۴۵ آغاز شد. البته در همین زمان گردشگری روستایی شاهد رشد برجسته‌ی گردشگری بین‌المللی و رشد جمعیت بوده و افزایش تقاضا برای گردشگری روستایی تا اندازه‌ای منجر به توسعه‌ی گردشگری شد (جولیا شارپلی، ۱۳۸۰، ۵۳).

در دوران ما گردشگری روستایی یکی از مردمی‌ترین انواع گردشگری محسوب می‌گردد (جولیا شارپلی، ۱۳۸۰، ۱). گردشگری روستایی به عنوان فرآیندی در توسعه روستایی قلمداد می‌شود که با ایجاد فعالیت‌های مکمل کشاورزی، می‌تواند زمینه توسعه اقتصادی و زیست محیطی روستایی را در زمینه افزایش درآمد، اشتغال‌زایی و معیشت پایدار روستایی فراهم کند که بهبود کیفیت زندگی و توزیع متعادل و مناسب خدمات و تسهیلات را در چارچوب توسعه منطقه‌ای و محلی، به همراه دارد. در این میان قابلیت‌ها و جاذبه‌های طبیعی مناطق روستایی ایران، می‌تواند منابع و در عین حال فرصت‌هایی در توانمندسازی روستایی به شمار روند (پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۷، ۶۱).

اکنون تجربه نشان داده است که هر کجا گردشگری به طور اتفاقی و بدون وجود برنامه‌ریزی و استراتژی مشخص توسعه یابد، مشکلات زیست محیطی و اجتماعی متعددی ظهور پیدا کرده و در دراز مدت مشکلات گردشگری بیشتر از فوائد آن می‌شود (رنجبران، زاهدی، ۱۳۷۹، ۷۳).

گردشگری روستایی گردشگری زراعی و کشاورزی را در بر می‌گیرد و به تبع آن ارائه خدماتی نظیر اسکان، پذیرایی، امکانات و وسایل سرگرمی و تفریح، برپایی جشن‌ها، و مراسم محلی، تولید و فروش صنایع دستی و محصولات کشاورزی و غیره به گردشگران را شامل می‌شود (شریف‌زاده، زاهدی، ۱۳۷۹، ۵۴).

در اروپا نیز گردشگری روستایی معمولاً برای توصیف گردشگری کشاورزی (گردشگری مبتنی بر مزرعه) به کار برده می‌شود؛ اما در صورت لزوم همه فعالیت‌های گردشگری در نواحی روستایی را در بر می‌گیرد و توصیف می‌کند (EC-AEIDL; 1997; 10).

این نوع از گردشگری در محیط روستا صورت می‌گیرد. در این نوع گردشگری می‌توان به فعالیت‌هایی نظیر دیدن مزارع روستایی، رسیدن به آرامش در محیط روستا، گشت و گذار در طبیعت، داد و ستد با روستاییان و غیره اشاره نمود. این نوع گردشگری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فعالیت دارد.

اساس توریسم روستایی، ترکیب محیط زیست روستایی، فعالیت‌های مزرعه و فرهنگ‌های خاص بومی موجود در میان اقوام مختلف ساکن در روستا به منظور فراهم نمودن گردشگری و تنوع برای گردشگران و ایجاد فرصتی برای افراد محلی در جهت کسب درآمد بیشتر، ایجاد اشتغال و آشنایی با فرهنگ‌های مختلف و ایجاد ارتباط با سایر افراد روستای خود می‌باشد. ایجاد این فرصت بدون تخریب محیط زیست طبیعی مد نظر است (حسین محمدی و حیاتی، ۱۳۹۱، ۷).

به طور خلاصه می‌توان گفت که: گردشگری روستایی پایدار سبب احیای فرهنگ محلی و سنتی روستاها، تشویق فعالیت‌های جمعی روستائیان، افزایش درآمد روستائیان، جلوگیری از مهاجرت و تخلیه روستاها و ... می‌شود و در این راستا بهترین راهکار برای روستاها توسعه و گسترش گردشگری روستایی است (نجمی، ولی شریعت پناهی، ۱۳۸۹، ۸۱).

در عصر حاضر گردشگری و اقتصاد گردشگری در حال تبدیل شدن به یکی از سریع‌ترین صنایع رو به رشد جهان، ابزاری برای ایجاد درآمد ملی، از اصلی‌ترین ارکان اقتصادی جهان و نیز از مفاهیم، اشکال و ارکان توسعه پایدار قلمداد می‌شود (Rattanasuwongchai, 1998,2). امروزه شکل نوین از گردشگری با عنوان گردشگری روستایی، با هدف توسعه پایدار جوامع محلی در نواحی روستایی و به عنوان ابزاری برای توسعه اقتصادی و اجتماعی و یکی از مهم‌ترین مشاغل مدرن در مناطق روستایی ارتقا یافته است (Walpole & Goodwin, 2000, 5). هر چند که گردشگری روستایی در مجموع موضوع جدیدی نیست؛ اما اهمیت آن

و نقشی که در توسعه پایدار جوامع محلی ایفا می‌کند، به تازگی مورد تایید قرار گرفته است (ظهرابی، ۱۳۸۵، ۱۰). سازمان جهانی گردشگری (WTO) عنوان نموده است که گردشگری پایدار در دنیای امروزی، رهیافت جامعه است که خواهان رشد بلند مدت صنعت گردشگری بدون تأثیرگذاری مخرب بر زیست بوم های طبیعی است و بر این نکته تأکید دارد که در قالب توسعه گردشگری، بشر قادر خواهد بود که جوانب مشخصی از محیط را در جهت مثبت یا منفی تعدیل یا دستکاری کند (شریف زاده، مردانژادی، ۱۳۸۱، ۵۵). گردشگری روستایی یکی از اجزای مهم صنعت گردشگری به شمار آمده و نیروی اصلی در زمینه بهبود رشد اقتصادی روستاها محسوب می‌گردد و با ایجاد فرصتی راهبردی سبب تنوع اقتصاد محلی شده است.

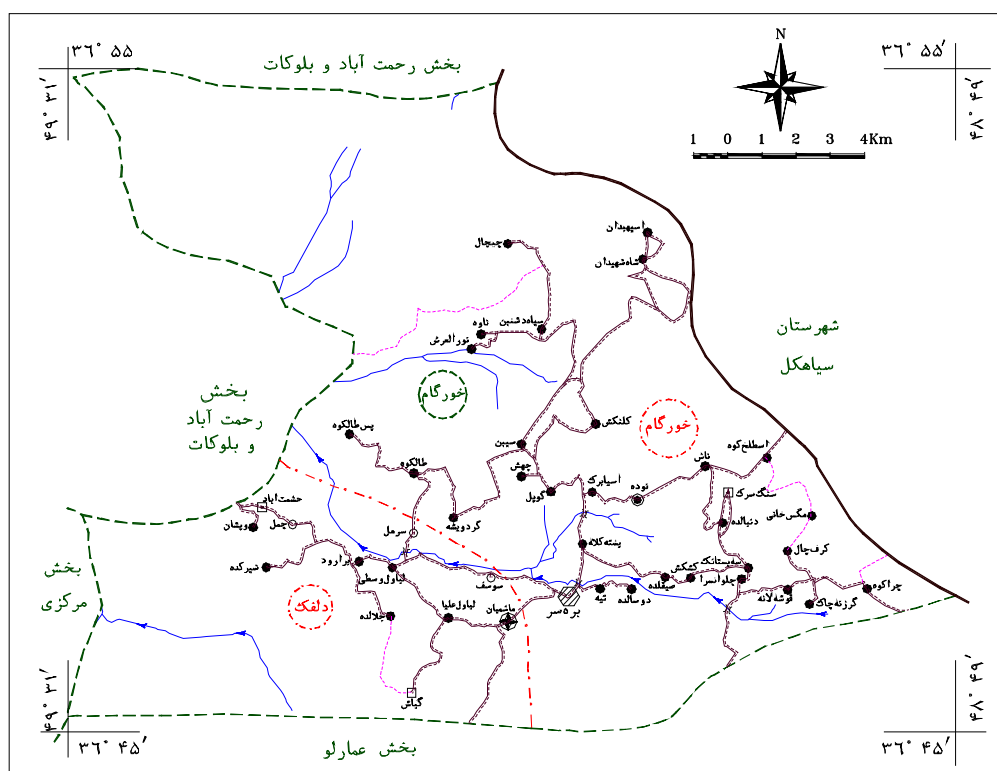
عنوان توریسم روستایی، با هدف توسعه پایدار جوامع محلی در نواحی روستایی، به عنوان ابزاری جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی و یکی از مهمترین مشاغل مدرن در مناطق روستایی تجسم یافته است که با تأثیرگذاری در سه بعد پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیطی ضمن جلب مشارکت جامعه محلی در توسعه اقتصاد ملی با پتانسیل حفظ و حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست باعث پایداری محیطی می‌شود. در بعد اقتصادی، گامی جهت کاهش فقر با توسعه مراکز اشتغال کوچک، افزایش و تغییر شکل منابع در معرض خطر به سمت منابع پربازده و همراه با سودمندی و توزیع درآمد برمی‌دارد و در بعد اجتماعی نیز باعث کارآفرینی و جلوگیری از مهاجرت، ارتباطات بیشتر روستاییان با سایر جوامع و فرهنگ‌های متنوع و شناساندن هویت محلی و رفاه و در نهایت ایجاد توسعه پایدار روستایی می‌گردد. هدف توسعه پایدار روستایی گسترش امکانات و بهبود شرایط زندگی نسل کنونی و نسل‌های آتی اقشار آسیب‌پذیر روستایی است. در این مقاله نیز با توجه به اهمیت موضوع، سعی شده است که ضمن تعریف مفاهیم توریسم روستایی و توسعه پایدار به بررسی نقش گردشگری روستایی به عنوان یکی از راهکارهای توسعه پایدار پرداخته شود. این مقاله از طریق مطالعه اسناد و منابع کتابخانه‌ای انجام گرفته است.

۲- مواد و روش‌ها

در مقاله حاضر، روش تحقیق، توصیفی و تحلیلی است و اطلاعات به روش کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شده است. در روش کتابخانه‌ای، منابع اطلاعاتی از سرشماری‌های مختلف، فیش برداری، گزارش، نقشه و اسناد مرتبط موضوع استفاده شده است. همچنین برخی اطلاعات از طریق مصاحبه از افراد صاحب نظر تهیه شده است. پس از جمع‌آوری آمارها و منابع اطلاعاتی از وضعیت گردشگری مناطق روستایی بخش خورگام داده‌های مربوطه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۳- موقعیت جغرافیایی

بخش خورگام شهرستان رودبار در استان گیلان با مساحتی به میزان ۲۹۶ کیلومتر مربع (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان، ۱۳۸۳) واقع است. خورگام از شمال به بخش رحمت آباد و بلوکات، از غرب به بخش مرکزی از جنوب به بخش عمارلو و از شرق به شهرستان سیاهکل منتهی می‌شود. این بخش دارای دو دهستان به نام‌های خورگام با ۳۱ روستا و دلفک با ۱۲ روستا است. از مجموع روستاهای ذکر شده این بخش، ۳۵ روستا دارای سکنه و ۸ روستا خالی از سکنه می‌باشد. این روستاها ۸۳۳۶ نفر جمعیت و ۲۶۸۰ خانوار دارند (فرهنگ آبادی‌های شهرستان رودبار، ۱۳۹۰، ۳۵). مرکز بخش خورگام، شهر بره‌سر است.

شکل ۱- نقشه بخش خورگام در شهرستان رودبار

۴- جاذبه‌های گردشگری روستایی در بخش خورگام

۴-۱- جاذبه‌ها و چشم‌اندازهای گردشگری طبیعی

بخش خورگام نزدیک به ۱۱ درصد از کل مساحت شهرستان رودبار را به خود اختصاص داده است. بخش خورگام با قرار گرفتن در بخش جنوبی کوه درفک دارای آب و هوایی ییلاقی و نیمه مرطوب است. این ویژگی اقلیمی و توپوگرافیک باعث گردیده تا این بخش دارای آب و هوای مطبوع به خصوص در فصل تابستان و آب و هوای به نسبت سرد در زمستان باشد. از جاذبه‌های طبیعی این بخش می‌توان به رودخانه‌های موجود در سطح محدوده مورد مطالعه اشاره نمود. این رودها سرچشمه رودخانه سیاهرود است که از

چشمه‌های موجود در این بخش و همچنین کوه دلفک تغذیه کرده و پس از گذشتن از بخش رحمت‌آباد و بلوکات وارد رودخانه سفیدرود در نزدیکی شهر رستم‌آباد می‌شود.

از چشمه‌های معروف و زیبا که در این منطقه ییلاقی به وفور مشاهده می‌شود، می‌توان چشمه نورالعرش در کنار روستاهایی به همین نام، شیخ موسی (اسپانرل یا اسپهبدان) در کنار روستای اسپهبدان، اربناو و اشتینیف و چندین چشمه دیگر که آب آشامیدنی ساکنان محلی را تأمین می‌نمایند. لازم به ذکر است که بعضی از این چشمه‌ها به علت دارا بودن املاح بیش از اندازه مجاز قابل شرب نمی‌باشند. چشمه‌ها فقط موجب تغذیه رودها نمی‌شوند، بلکه در بعضی موارد موجب ایجاد استخرهای طبیعی شده و مناظر زیبا و بدیعی را به وجود می‌آورند که از معروف‌ترین آنها، استخر بره‌سر است. از دیگر جاذبه‌های طبیعی در محدوده مورد مطالعه می‌توان به نواحی ییلاقات در ارتفاعات و کوهستان‌های منطقه اشاره نمود. منطقه ییلاقی شاه شهیدان، نورالعرش، اسپهبدان و دلفک در شمال همینطور ولگ‌سر و داماش در جنوب محدوده مورد مطالعه، از محیط‌های مناسب برای تفریح محسوب می‌شوند. از دیگر جاذبه‌های طبیعی برای گردشگران، وجود غار در دو کیلومتری روستای اسپهبدان است.

۴-۲- جاذبه‌های گردشگری انسان ساخت (محوطه‌های باستانی و بقاع متبرکه)

از جمله آثار انسان ساخت می‌توان به دو گروه کلی محوطه‌های باستانی و زیارتگاه‌ها اشاره نمود. روستاهای شاه شهیدان، سبین، کرفچال و آسیاب‌برک دارای محوطه‌های تاریخی و باستانی هستند که قدمت بعضی از این آثار به هزاره اول قبل از میلاد برمی‌گردد. بقاع متبرکه نیز از دیگر جاذبه‌های گردشگری محدوده مورد مطالعه است. این بقاع در روستاهای لیاول علیا، چلوانسر، چهش، چمل، نورالعرش و شهر بره‌سر قرار دارند که اغلب دارای بعد محلی هستند و شاه شهیدان دارای بعد منطقه‌ای است.

۴-۳- گردشگری فرهنگی (مراسم مذهبی در روستای شاه شهیدان)

در روستای شاه شهیدان مراسمی با نام علم واچینی بدون توجه به گردش ماه‌های قمری هر ساله در فصل تابستان انجام می‌گیرد. این آیین در سال‌های اخیر به ثبت ملی رسیده و هر ساله علاوه بر مردم بخش خورگام، بخش‌های عمارلو، رحمت‌آباد و بلوکات در شهرستان رودبار، بخش دیلمان و پیرکوه از شهرستان سیاهکل و شهرستان‌های لاهیجان، رشت، رودسر و لنگرود در این مراسم شرکت می‌نمایند.

۴-۴- گردشگری سبز (منطقه حفاظت شده سیاه‌رود)

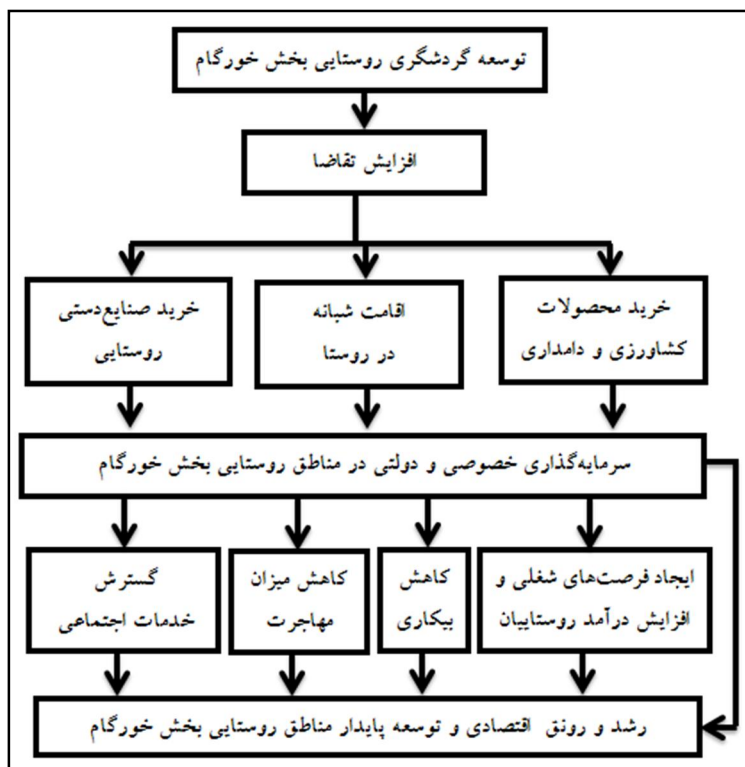
مناطق حفاظت شده به بخش‌هایی از خشکی یا دریا با محدوده‌ی جغرافیایی مشخص اطلاق نمی‌شود که برای حفاظت از طبیعت، خدمات بوم‌سازگان و ارزش‌های فرهنگی منطقه، به شکل قانونی یا سایر

شیوه‌های موثر، مدیریت می‌شوند (Dudley, 2013,8). منطقه حفاظت شده سیاه‌رود در ۳۵ کیلومتری شمال شرقی شهرستان رودبار واقع شده و از تاریخ ۱۵ دی ماه سال ۱۳۷۸ خورشیدی مورد حفاظت قرار گرفته است. مساحت این منطقه ۲۸۲۸۹ هکتار می‌باشد که حدود ۵ الی ۶ هزار هکتار آن جنگل‌های نیمه متراکم و بقیه اراضی مرتعی و اراضی کشاورزی و درختان جنگلی پراکنده است. قسمت اعظم بخش خورگام در داخل منطقه حفاظت شده سیاه‌رود، قرار دارد. جاده آسفالت توتکابن به داماش از وسط آن عبور کرده و قله بلند دلفک در ناحیه شمالی آن قرار گرفته است. این منطقه دارای چشم‌اندازهای طبیعی و زیبایی است و مهم‌ترین گونه‌های گیاهی آن شامل: راش، ممرز، بلوط، افرا، نمدار، انجیلی، سرخدار، خرمندی، گردو، گیلاس وحشی و زالزالک است.

بخش وسیعی از این زیستگاه از اراضی مرتعی و کشاورزی تشکیل شده است و در ناحیه جنوبی بخش اراضی مرتعی منطقه و در ارتفاع ۲۰۰۰ متری، رویشگاه اثر طبیعی ملی سوسن چلچراغ است. در سال ۱۳۵۵ زیستگاه این گل کمیاب به عنوان یک اثر ملی به ثبت رسیده است. تا کنون وجود این گیاه در کشورهای ایران، آذربایجان، اوکراین، لیتوانی و لتونی گزارش شده است (Padasht, 2004). در ایران نیز این گیاه در سه استان و پنج منطقه شامل استان گیلان (منطقه داماش و منطقه دلفک) استان مازندران منطقه کلاردشت و منطقه وازرود) و اسان اردبیل (منطقه خانقاه) وجود دارد که منطقه داماش مناسب‌ترین مکان برای رشد سوسن چلچراغ است (مرادی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱). از مهم‌ترین گونه‌های جانوری این منطقه می‌توان به مارال، شوکا، پلنگ، خرس، گراز، گربه جنگلی، شغال، راسو و پرندگان نظیر کبک، قرقاول، دارکوب، عقاب جنگلی اشاره نمود.

۵- یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج حاصل از این مطالعه مشخص گردید که ارزیابی‌های دقیق از امکانات گردشگری موجود در بخش خورگام می‌تواند راهبرد خوبی برای توسعه گردشگری روستایی در این منطقه باشد. شناسایی و معرفی این امکانات و جاذبه‌ها و همچنین ایجاد امکانات رفاهی برای جذب و توسعه گردشگری روستایی، از بعد اقتصادی و فرهنگی حائز اهمیت است. بر اساس مطالعات صورت گرفته از مجموع ۱۷ اثر گردشگری بخش خورگام ۱۵ اثر (۸۸.۲ درصد) در روستاها بخش خورگام قرار دارند.

شکل ۱-۲- روند توسعه مناطق روستایی بخش خورگام مأخذ: نگارنده

همان گونه که ذکر شد گردشگری روستایی و طبیعت‌گردی در کنار یکدیگر می‌توانند مکمل بسیار مناسبی برای گردشگران باشند. این امر می‌تواند همزمان با بالفعل کردن ظرفیت‌های گردشگری، به ابعاد پایداری (اکولوژیکی، فرهنگی، اقتصادی و محلی) برای استمرار بلند مدت اقتصادی توجه نماید. توسعه گردشگری روستایی باعث افزایش تقاضا برای تولیدات و خدمات ارائه شده توسط صاحبان این امکانات در مناطق روستایی خواهد شد. رشد اقتصادی حاصل از گردشگری روستایی همسو با ابعاد پایدار آن می‌تواند به تقویت زیر ساخت‌های اقتصادی مناطق روستایی بخش خورگام منجر شود. همچنین گسترش گردشگری روستایی در این بخش مشاغل متنوعی چون تقویت و افزایش عرضه تولیدات دامی و محصولات باغی، ایجاد کارگاه‌های تولید صنایع دستی و صنایع جنبی آن، غذاخوری‌های بین راهی و طبخ غذاهای محلی در آن، تقویت حمل و نقل کالا و مسافر و به دنبال آن تقویت راه‌های موجود و افزایش ایمنی این راه‌ها، گسترش و رونق بازارهای محلی، سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی در مناطق روستایی بخش خورگام را به همراه خواهد داشت. این امر باعث ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و افزایش درآمد روستاییان، کاهش بیکاری، کاهش میزان مهاجرت به شهرهای اطراف و گسترش خدمات اجتماعی در این محدوده، خواهد شد. بر اساس شکل (۱-۲) رشد و رونق اقتصادی و توسعه پایدار مناطق روستایی بخش خورگام حاصل عواملی چون سرمایه‌گذاری بخش‌های دولتی و خصوصی در مناطق روستایی، ایجاد

فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد روستاییان، کاهش بیکاری، کاهش میزان مهاجرت و گسترش خدمات اجتماعی می‌باشد.

۶- نتیجه‌گیری

به دلیل محدودیت منابع تولیدی و ملاحظات زیست محیطی در روستاهای بخش خورگام، توان کمی در سرمایه‌گذاری کشاورزی و صنعتی این بخش مشاهده می‌گردد. لذا فعالیت‌های گردشگری روستایی در این مناطق به عنوان راهی برای حل مشکلات اقتصادی و معیشتی ساکنان روستاهای این بخش مطرح می‌شود.

گردشگری روستایی راه حلی مناسب برای کشاورزان و دامداران منطقه است؛ زیرا به واسطه حضور این گردشگران محصولات تولیدی آنها بدون واسطه به دست مصرف کننده رسیده و سود مناسبی را عاید آنها می‌نماید.

استقرار روستاهای بخش خورگام در بستر طبیعت زیبای منطقه باعث شده تا این روستاها از جاذبه‌هایی چون جنگل، رودخانه، چشمه‌ها، کوه‌ها و مناطق ییلاقی برخوردار باشند؛ اما به دلیل عدم توسعه زیر ساخت‌ها از نظر راه‌های ارتباطی در نواحی کوهپایه و کوهستان (مناطق ییلاقی) و فقدان واحدهای پذیرایی موجب تأثیرات منفی در جذب گردشگر روستایی شده است. برای پایداری گردشگری روستایی و تأثیرگذاری مثبت آن در زندگی مردم منطقه، نیاز به مطالعه علمی و تکنیکی و ارائه راه حل‌ها و راهکارهای لازم جهت برخورداری امکانات زیر بنایی و روبنایی، مشارکت محلی، قوانین صریح و محکم، بازاریابی پایدار و برنامه ریزی واقع بینانه است.

۷- پیشنهادها

۱. ایجاد مشارکت عمومی در فعالیت‌های مرتبط با توسعه گردشگری روستایی
۲. ایجاد و توسعه امکانات زیربنایی در مناطق روستایی برای ایجاد منابع درآمدی جدید برای ساکنین مناطق روستایی
۳. معرفی منابع، عوامل و جاذبه‌های گردشگری بالقوه و بالفعل در مناطق روستایی بخش خورگام
۴. شناسایی و معرفی روستاهای نمونه گردشگری برای ایجاد سایت‌های اقامتی و پذیرایی از گردشگران
۵. معرفی امکانات و تسهیلات خدماتی و اقامتی و فراغتی در مناطق روستایی بخش خورگام
۶. حفظ و مرمت میراث فرهنگی، محیط زیست و منابع طبیعی

منابع و مأخذ:

۱. پورجعفر، محمدرضا؛ محمودی نژاد، هادی؛ ایلکا، شاهین؛ عاقبت بخیر، شاهین؛ ۱۳۸۷، فراتحلیلی از ارزیابی رویکردهای توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر تحلیل عوامل راهبردی (SWOT) مجله علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره چهاردهم، شماره دوم، تابستان ۹۱.
۲. جولیا شارپلی، ریچارد، ۱۳۸۰، گردشگری روستایی، ترجمه‌ی منشی‌زاده و نصیری، نشر منشی، تهران.
۳. حسین محمدی، مریم و حیاتی، داریوش، ۱۳۹۱، توسعه توریسم روستایی رویکردی نوین در جهت توسعه پایدار روستایی، همایش ملی توسعه روستایی.
۴. رنجبران، بهرام، زاهدی، محمد، ۱۳۷۹، برنامه‌ریزی گردشگری در سطح ملی و منطقه‌ای، ترجمه: جهاد دانشگاهی اصفهان، انتشارات چهار باغ، اصفهان، ایران.
۵. شریف زاده، ابوالقاسم، مرادنژادی، همایون، ۱۳۸۱، توسعه پایدار و گردشگری روستایی، ماهنامه اجتماعی - اقتصادی جهاد، خرداد و تیر، شماره ۲۵۱-۲۵۰، ص ۵۵-۵۲.
۶. شریف‌زاده، ا، مرادنژاد، ه، ۱۳۸۱، توسعه پایدار و گردشگری روستایی، ماهنامه اجتماعی - اقتصادی جهاد، خرداد و تیر.
۷. ظهراپی، حمید، ۱۳۸۵، تدوین الگوی مدیریت اکو گردشگری در حوزه آبخیز پریشان، مرکز علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی اهواز.
۸. مرادی‌پور جیرنده، صغری، قمری زارع، عباس، موسوی، امیر، میرجانی، لیلا، ۱۳۹۱، مطالعات صفات مورفولوژیک و الکتروفورزی پروتئین‌های ذخیره‌ای بذر جمعیت‌های سوسن چلچراغ (*Lilium Ledebourii*) موجود در ایران، دو فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران، جلد ۲۰، شماره ۱.
۹. نجمی، سیمین، ولی شریعت پناهی، مجید، ۱۳۸۹، نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک، بخش لواسانات)، مجله علمی و پژوهشی جغرافیایی سرزمین، بهار ۱۳۸۹، دوره ۷، شماره ۲۵، ۹۲-۸۱.
۱۰. نصیری مقدم، منوچهر، ۱۳۸۴، نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی از طریق شناخت قابلیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری شهرستان رودبار، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت.
۱۱. نصیری مقدم، منوچهر، ۱۳۹۰، بررسی ظرفیت‌های گردشگری در شهرستان رودبار و نقش آن در توسعه پایدار، مجموعه مقالات اولین همایش منطقه‌ای علمی - پژوهشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودبار، انتشارات رمه، ص ۲۸۹-۲۸۴.

۱۲. نصیری مقدم، منوچهر و همکاران، ۱۳۹۰، نقش برنامه ریزی گردشگری روستایی در توسعه نواحی روستایی، همایش منطقه‌ای سکونتگاه‌های روستایی شمال ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فومن و شفت، ص ۳۱.

۱۳. نصیری مقدم، منوچهر و همکاران، ۱۳۹۲، امکان سنجی توانهای گردشگری استان خراسان جنوبی، مجموعه مقالات همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت، دانشگاه بیرجند، ص ۶۹.

14. EC-AEIDL; 1997; "Marketing Quality Rural Tourism"; Rural Europe, European Commission, <http://www.rural-europe.aeidl/rural-en/biblio/touris>.

15. Padasht Dehkahi, M.N, 2004, Study Methods of culture and propagation of Chelcheragh lily, plant native to Iran for introduce to new ornamental crop. Ph. D. thesis in Horticulture. Science and Research, Branch of Islamic Azad University. 186p.

16. Rattanasuwongchai, N., 1998, Rural Tourism - the Impact on Rural Communities II. Thailand, Food & Fertilizer Technology Center, PP. 2

17. Walpole, M.J. & Goodwin, H.J., 2000, Local Economic Impacts of Daragon in Indonisia, Journal of Annals of Tourism Research, Vol. 27, No. 3. Pn.5.